

63745 63745
JÓZEF FRITZ

DR. MED. I FIL.

KSIĘGI LEKARSKIE
W LWOWSKICH ZBIORACH
XVI/XVII WIEKU

WE LWOWIE 1928
NAKŁADEM I DRUKIEM „DRUKARNI POLSKIEJ”
LWÓW CHORAŻCZYŃNY 17

UCZESTNIKOM
TRZECIEGO ZJAZDU BIBLIJOFILÓW POLSKICH
WE LWOWIE 26—29 MAJA 1928 R.
AUTOR I NAKŁADCA

326 038

JÓZEF FRITZ

DR. MED. I FIL.

KSIĘGI LEKARSKIE
W LWOWSKICH ZBIORACH
XVI/XVII WIEKU

WE LWOWIE 1928
NAKŁADEM I DRUKIEM „DRUKARNI POLSKIEJ”
LWÓW CHORAŻCZYNY 17

JOSEF PRITZ

DEUTSCHER

KUNST- UND LEHRE

WISSENSCHAFTLICHES ZUSAMMENGESETZTES

WERK

K. 435/78

VERLAG VON
LEIPZIG

Księgi nierzadkim były sprzętem w domach mieszczan starego Lwowa. Przywozili je z zachodu już w 15. w. goszczący we Lwowie księgarze, nabywali na obczyźnie synowie lwowskich patrycjuszy spieszący na nauki do sławnych uczelni¹⁾. Książka służyła im dobrą radą i była wielką pomocą w pracy a rozrywką w odpoczynku, dlatego też przywiązywali się szczerze do tych zawsze wiernych przyjaciół, gromadzili je, strzegli pieczołowicie a w ostatnich chwilach życia pamiętając o nich przekazywali je swym synom. Wzruszenie przebija z kart ich testamentów, gdy żegnając się z rodziną i swym dobytkiem piszą: „Z rzeczy moich ruchomych najmilszy sprzęt mój, który jeden regiam supellectilem nazwał, to jest wszystkie księgi moje łacińskie jedynemu a kochanemu synowi memu Józefowi Zimorowiczowi daję, zapisuję, leguję, życząc mu od Pana Boga błogosławieństwa i takiej chęci i ustawiczności do nauk, jako mnie niegodnemu do ostatniego skonania mego dał“²⁾, lub „Ruchome dobra moje różne są a najprzedniejsze są drogie klejnoty uczciwości mojej, księgi, na których się ja ucząc z woli i błogosławieństwa Pańskiego tymem był czemem był, dlatego nie godzi mi się ich ladajako obracać“³⁾.

Przechodziły więc z ojca na synów i wnuki nie tylko modlitewniki jako drogocenne relikwie ze spisami ważnych zdarzeń rodzinnych, któremi zapełniano ich ostatnie wolne karty, ale i z zamiłowaniem gromadzone i troskliwie przechowywane czcigodne księgi

¹⁾ Piotr z Lubeki, venditor librorum z r. 1474, nakładca Poznania (por. Wł. Łoziński: Leopolitana w Kwart. hist. 1890 s. 452), Jan Pfeffer 1486, wysłannicy A. Kobergera z Norymbergji. Na jarmark św. Agnieszki 21. stycznia, sub tempus nundinarum zjeżdżali się do Lwowa księgarze i drukarze np. z Gdańska (Hanusz por. Łoziński u. s. 453), Krakowa, Poznania i in.

²⁾ J. B. Zimorowicz, por. F. Jaworski: Lwowskie znaki biblioteczne, Tydzień (dodatek do Kurjera Lwowskiego) XIV. str. 358.

³⁾ Dr. Stanisław Dybowicki, por. W. Łoziński: Patrycjat i mieszczaństwo lwowskie, Lwów 1890 str. 161 i Acta Officii consularis (Archiwum miasta Lwowa) 1618. t. XXVII str. 775.

oraz całe księgozbiory. Ze spisów tych dzieł zawartych najczęściej w inwentarzach sporządzanych po śmierci posiadaczy, nie trudno nam ocenić wykształcenie patrycjuszy i mieszczan Lwowa, poznać ich poglądy a temsamem po części odtworzyć obraz ruchu umysłowego tego grodu w ubiegłych wiekach.

A był on żywy. Nie mało bowiem widzimy wśród mężów stojących u steru miasta wytwornych znawców literatury i sztuki, zbieraczy zabytków, prawników, historyków, poetów i znakomitych lekarzy. Zwłaszcza lekarze byli ozdobą Lwowa, zawodowi bowiem temu poświęcało się wielu z mieszkańców a nawet całe rodziny uważały za swój obowiązek pielęgnować wiedzę lekarską, która przechodziła mnożąc się z ojca na synów. W myśl tej zasady napomina lekarz lwowski Dr. Paweł Boim swego syna lekarza, aby swych synów również ku temu zawodowi kierował.⁴⁾ Słusznie też cieszyć się mogli lekarze starego Lwowa dużem wzięciem w całej Polsce, tak iż z pomiędzy nich kilku powołano na dwór królewski jako lekarzy nadwornych. Zajmując się rozległą praktyką, broniąc praw swego rodzinnego miasta, często staczając zażarte między sobą walki, nie zapominali lekarze lwowscy jednak o uzupełnianiu swego wykształcenia zawodowego, nabytego za granicą, przez dalsze gromadzenie ksiąg i zgłębianie nowo wydanych dzieł ówczesnej literatury lekarskiej. Lecz nie sama tylko medycyna była przedmiotem ich studjów, życie społeczne, w którym brali czynny udział, uczyło ich poznawać różne dziedziny wiedzy i sztuki. Nie obcą była im więc literatury piękna, w której często próbowali swych sił układając panegiryki i okolicznościowe salutacje, bliskimi zagadnienia teologiczne, które narzucały się każdemu z żyjących w wieku reformacji i walk religijnych, nieodłącznymi wiadomości z dziedzin nauk przyrodniczych, często pełne dziwów, koniecznymi znajomość nauk ścisłych i prawa.

Nielekarzy zaciekawiały naodwrot problemy lekarskie i ci zbierając księgi nie pomijali też dzieł z medycyny.

Jeśli więc śledzić zamierzamy losy ksiąg lekarskich we Lwowie starym sięgnąć nam też wypadnie nie tylko do bibliotek samych lekarzy, chirurgów i aptekarzy a więc ludzi oddających się lecznictwu, ale i do zbiorów mieszczan, trudniących się innymi

⁴⁾ Por. Łoziński l. c. str. 77, „bo nam ludziom plebeiae conditionis jest (nauka lekarska) honorifica i utilis i gloriosa, a co większe, że per successionem od rodziców i per traditionem secreta medica jeden drugiemu podawać ma“.

zawodami.⁵⁾ Często też napotkamy na księgę lekarską lub przyrodniczą zabłąkaną wśród ruchomości pozostałych po kupcach i rękodzielnikach, który nabywali ją bądźto podczas swych dalekich podróży, bądź też dziedziczyli przez węzły pokrewieństwa z rodzinami lekarskimi.

Wiele z dzieł lekarskich spoczywało prawdopodobnie w lwowskich księgozbiorach klasztornych i służyło aptekarzowi zakonemu, który zarządzając apteką konwentu mógł korzystać z pożądanego zbioru podręcznego ksiąg lekarsko-przyrodniczych.⁶⁾

⁵⁾ Źródłem do zestawień ksiąg i do uzupełnienia dziejów rodziny lekarskiej Alembeków dostarczyły mi zbiory rękopiśmienne archiwów Lwowa i Fryburga w Bryzgowji. Spisy ksiąg mieszczą się w inwentarzach ruchomości zawartych w Acta Officii consularis = A. C., Acta Officii iuris fidelium = A. O. I. i Libri Testamentorum = L. T., księgach rachunków i wizytacjach zachowanych w Archiwum miasta Lwowa i Aktów grodzkich i ziemskich. Przeglądałem około 50 inwentarzy w tem 15 z XVI, resztę z XVII w. Materiały te są często bardzo niedokładne i nie podają prawdopodobnie wszystkich ksiąg pozostałych po zmarłych testatorach. Czasem rodzina sama kryjąc księgi nie podawała ich spisów (por. K. Heck: Inwentarz rzeczy i dzieł należących niegdyś do J. B. Zimorowicza. Przegląd archiwalny IV. 1888 str. 131—45), często też księgi były zapakowane w skrzyniach, których nie otwierano przy sporządzaniu inwentarza ruchomości wspominając o nich tylko ogólnie por. n. p. A. C. (skrót, zobacz powyżej) XVIII. 1599 str. 15. zapodanie w inwentarzu Jakóba Amabeka: „Skrzynka zameczysta, w której xięgi telko i papiery Arabskim pismem“, czasami sprzedawano je por. L. T. V. 1597 testament Wojciecha Stefanowicza szewca, w którym zaznaczono: Item Przedałem Xięgi P. Grodzickiemu za półtrzecia złotego“. Inwentarze spisywali pisarze nie obeznani z literaturą lekarską, prawdopodobnie pod dyktando lub kopiowali z innych spisów, roją się więc one od licznych procezeń i błędów w nazwiskach autorów i tytułach ksiąg, których weryfikacja nastęrcza znaczne trudności. Często wymieniano jedynie autora (np. w zbiorze Dra M. Korzeniowskiego) lub sam tytuł, czasem zaś tylko ilość ksiąg ogólną. Niekiedy przepisywacz nie mogąc dobrze odczytać nazwiska w swem źródle podanego, zostawiał dlań miejsce wolne (inwentarz Jana Łączyc A. C. L. str. 1132). Pamiętać też należy, że wiele tomów obejmowało kilka dzieł razem oprawionych (miscellanea), w następstwie czego me zestawienia ilościowe nie są zupełnie ścisłe. Niektóre z inwentarzy opisują dokładniej stan książek, ich oprawy (w zbiorze Krausa A. C. 1673 LXXIII str. 565 zaznaczono: w bibule, w skórze, w pergamenie białym, czerwonym, bez tektury i t. p.), podają wartość szacunkową w złotych polskich lub florenach, zapominają jednak też tu i ówdzie o tytule i autorze (księgozbiór Krausa zob. powyżej): „W bibule Xięga Medicka zła bez tekturij niemająca końce ij początku. Na dole Medickie Xięgi dwie in folio w bibule nie obrzynane“.

⁶⁾ Omówiłem poniżej zbiór lekarski apteki konwentu lwowskiego OO. Bernardynów. Wpływ bibliotek klasztornych na życie umysłowe starego Lwowa był chyba niewielki. Należałoby jednak zestawzić jeszcze zawartość lekarską księgozbiorów arcybiskupów, biskupów i kanoników lwowskich np. Stanisława Gro-

Popyt na księgi lekarskie zwłaszcza polskie był we Lwowie nie mały, jak świadczą o tem inwentarze księgarzy lwowskich z XVI. wieku, tak iż wedle przepuszczenia księga lekarska była tu miłym gościem w domach ludzi różnej kondycji i było jej znacznie więcej niż o tem mówią źródła archiwalne.

W pracy niniejszej starałem się uwzględnić nie tylko samą literaturę lekarską ale i dzieła z zakresu nauk przyrodniczych i ścisłych, przyczem jednak zaznaczyć muszę, że nie wyczerpałem całego bogatego materiału archiwalnego zwłaszcza wieku XVII.⁷⁾ Podając krótką charakterystykę tych działów na tle całego zbioru danego posiadacza, omawiam też późniejsze losy każdego z księgozbiorów o ile na to pozwoliły źródła. Listę posiadaczy ułożyłem według zawodów, umieszczając jednakże na pierwszym miejscu księgarzy 16 w. stale we Lwowie przebywających dla wykazania, jakie z dzieł lekarskich owego czasu znajdowały się na składzie w księgarniach lwowskich. Na drugim miejscu umieszczam lekarzy chirurgów i aptekarzy, następnie nielekarzy a wreszcie księgozbiory klasztorne. W tych ramach wymieniam posiadaczy według dat testamentów lub inwentarzy.

Cechą wszystkich prawie liczniejszych księgozbiorów lwowskich owego czasu była ich wszechstronność i wielojęzyczność. Literatura starożytna oraz humaniści tworzyli zwykle ośrodek zbioru, język łaciński przeważał, znajdujemy jednak i liczne dzieła w języku rodzimym, język zaś niemiecki charakteryzuje zbiory rodzin pochodzenia niemieckiego i zanika powoli z początkiem 17. wieku. Wśród literatury lekarskiej dominują klasycy medycyny i lekarze ze szkół włoskich, znajdujemy jeszcze dzieła średniowiecza, rzadziej lekarzy niemieckich, jednak wcale licznie jest zastąpiony Paracelsus z swą chirurgją. Nie brak dzieł z zakresu wiedzy tajemnej, matematyki, geometrii oraz opisów podróży. Czasem znajdujemy i rękopisy różnej treści, wśród tych zaś prace samych posiadaczy.

* * *

chowskiego † 1644, Andrzeja Próchnickiego † 1633, S. Wojenkowskiego, po których zachowały się druki i rękopisy z ich Ex libris, por. Jaworski l. c. 357.

⁷⁾ Praca ta jest częścią badań obszerniejszych nad dziejami sztuki lekarskiej w starym Lwowie. Druga połowa tego szkicu, obejmująca spis alfabetyczny dzieł lekarskich i przyrodniczych, zestawiony na podstawie inwentarzy z zapodaniem, w jakim z księgozbiorów dane dzieło się znajdowało, ukaże się niebawem osobno w druku.

Księgarze: *Piotr z Poznania*.⁸⁾ W spisie ksiąg sporządzonym w r. 1560, zawierającym przeszło 100 dzieł, wymieniono jedynie dzieło: *Lekarstwa Końskie*⁹⁾ obok dwu innych z zakresu kucharstwa i arytmetyki. Ta bardzo mała ilość odbija od wielu dzieł z zakresu gramatyki, autorów klasycznych, literatury religijnej i ludowej.

Hans Brickyer. W inwentarzu z r. 1573¹⁰⁾, wśród przeszło 220 dzieł łacińskich i polskich po większej części z zakresu książek szkolnych znajdujemy już większą ilość dzieł lekarskich zwłaszcza w języku polskim, a mianowicie 21 egzemplarzy dzieła: *O zachowaniu zdrowia*¹¹⁾ (5 gr. 15, 6 gr. 4, 1 gr. 3^{1/2}, 9 gr. 18), *Zdrowe lekarstwa* 4 gr. *Lekarstwa polskie* f. 1 gr. 1¹²⁾, *Herbarz Polski* fl. 2 gr. 20, *Crescentius, Hessa: De tuenda valetudine i Pedemontana: De secretis* i t. d. a więc dzieła po największej części w języku polskim, które widocznie bardzo czytano¹³⁾.

Baltazar Hübner z r. 1592¹⁴⁾. Wśród 310 dzieł znajdujących się na składzie było 13 z medycyny i przyrody; z nauk lekarskich nowości odnoszące się do nagłej śmierci króla Stefana Batorego, o którego pobycie we Lwowie w r. 1578 żywe prawdopodobnie pozostały wspomnienia (a więc literatura polemiczna *Simoniusza* i *Bucelli*, jaką widocznie mieszczanie lwowscy się interesowali¹⁵⁾), parę dzieł polskich o morowem powietrzu, potrzebnych w każdej godzinie z powodu zaraz często grasujących na wschodzie, *Końskie lekarstwa* i kilka podręczników arytmetyki (*Herbesta*, *Risiusa*, *Aretmetik polski*).

⁸⁾ A. O. I. tom II. str. 101.

⁹⁾ Por. *Estreicher: Bibliografia polska* t. 21 str. 157., *L. Gąsiorowski: Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce*. Poznań 1839. I str. 380 i 113. Dzieło cieszyło się poczytnością (por. inwentarz *B. Hübnera*) wiadomości bowiem z tego zakresu były ludziom rycerskim bardzo potrzebne.

¹⁰⁾ A. O. I. II. str. 937.

¹¹⁾ Był to może przekład z *Hessa* lub *Macieja z Miechowa: Conservatio sanitatis*, do której przedmowę napisał *M. Hyacenty Leopolińczyk* por. też *Gąsiorowski* l. c. I 227, nie jest jednak wykluczonym, że są to broszurki różnych autorów, albowiem wymieniono je kilka razy podając inne ceny.

¹²⁾ Czy *Estreicher* l. c. 21 str. 157?, por. *Gąsiorowski* l. c. I str. 113.

¹³⁾ Wśród ksiąg szkolnych było wiele arytmetyk różnych autorów (wymieniono nazwiska 5-ciu).

¹⁴⁾ A. C. XIV. str. 1174.

¹⁵⁾ Również egzemplarze *Szymona Simoniusa: Disputatio de putredine*, Kraków 1584.

Lekarze: *Andrzej Curtius*, doktor medycyny¹⁶⁾ w podróży swej z Włoch do Krakowa do księcia Ostrogskiego zaniemógł we Lwowie w r. 1603 i zmarł, pozostawiwszy testament, w którym wymieniono prócz szat, srebra i cyrografów „libros secum vectos“, „skrzynię xiąg pełną“ i „xiąg rozmaitych 21“. Były wśród nich prawdopodobnie księgi lekarskie.

Dr. Stanisław Dybowicki burmistrz zmarły w 1618 r.¹⁷⁾ pozostawił też liczne księgi zdaje się lekarskie, gdyż w inwentarzu jego na str. 775 zapisano: Xiąg dwie skrzynie pełne zapieczętowane Urzędu Woytowskiego pieczęcią y kilkanaście wolmarzy także zapieczętowane. Księgi swe oddał w opiekę Drom Erazmowi Syxtowi i Abrecjuszowi¹⁸⁾.

*Secundae Bibliothecae in hoc ordine inventarunt
qui sequuntur...*

<i>Plinius Libera.</i>	<i>Practica Inayney</i>
<i>Contra Montagnano.</i>	<i>Geographia Bto. bna Jac. Dela</i>
<i>Practica Joannis Heruliani.</i>	<i>Speculum Saxorum et Altes</i>
<i>Magister Statentram.</i>	<i>Contra annales:</i>
<i>Novum Testamentum.</i>	<i>Regum Francos.</i>
<i>Opera de p. Beroti.</i>	<i>Libros.</i>
<i>Chirurgia Veterum</i>	<i>Practica Doctoris Drageni.</i>
<i>Pambola Heroica in fol.</i>	<i>Exedy Chronica</i>
<i>Alfua et Lumarre.</i>	<i>Statuta de facultatibus.</i>
<i>Practica Patris de Savaria</i>	<i>Hero phulic opera.</i>
<i>Lumarre manus</i>	<i>Solantes nelyfima</i>
	<i>Apiani hifpoda.</i>

Strabon

Inwentarz Dra Marcina Kampiana (A. 318. III. karta 13^b).

Dr. Marcin Kampian ze sławnej rodziny lekarskiej lwowskiej, syn Pawła, lekarza i przyjaciela Wojciecha Oczko, bratanek Wojciecha, nauczyciela Królewicza Jana Zygmunta, autora licznych dzieł medycznych, pozostawił dość znaczny księgozbiór, który prawdopodobnie zawierał i bibliotekę ojca. Spis pomieszczony w testa-

¹⁶⁾ L. T. V. str. 312. Osobistość bliżej nieznaną.

¹⁷⁾ A. C. XXVII 1618 str. 769.

¹⁸⁾ Por. Łoziński l. c.

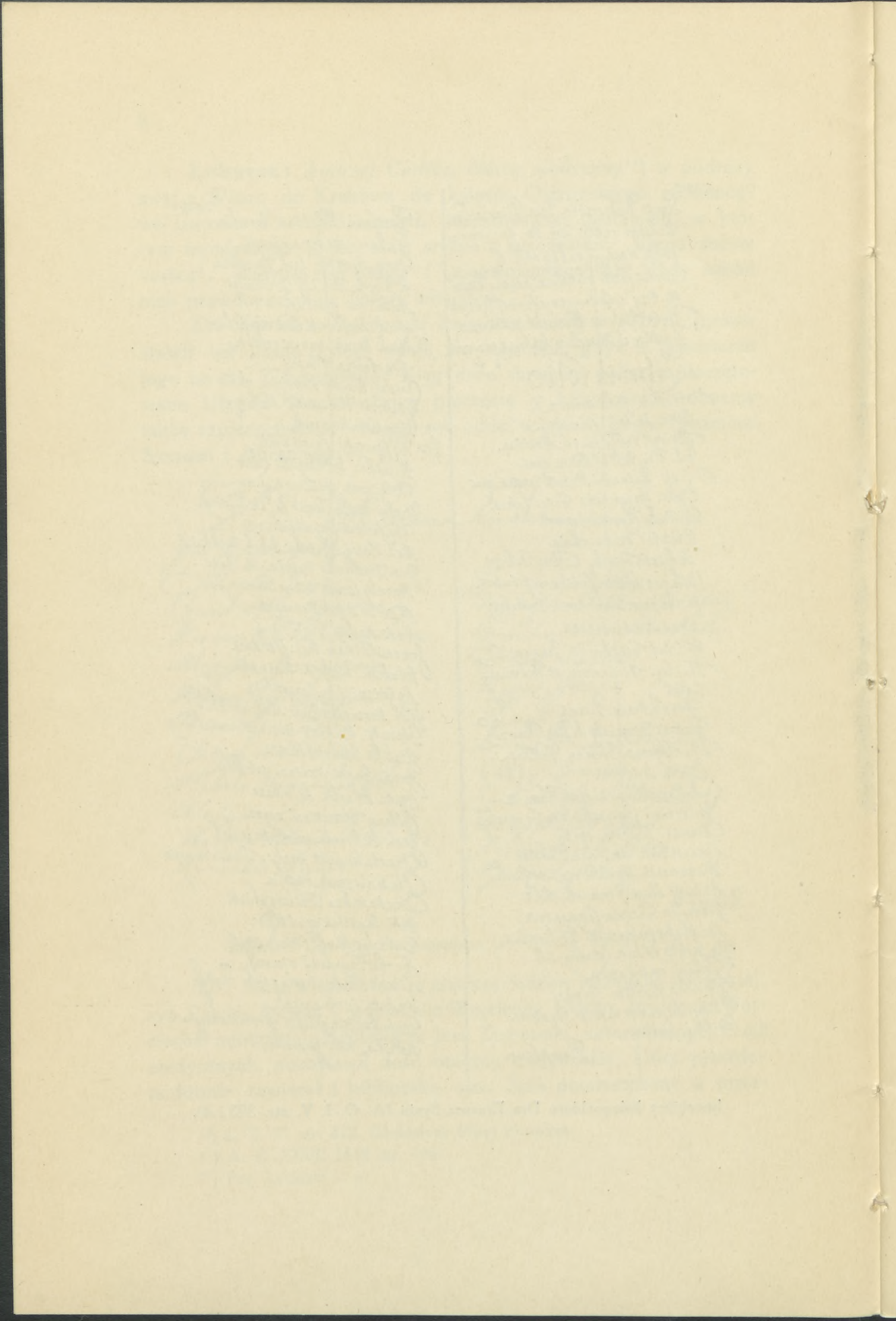
Scyfe Kiboscypła Paśe Pisara Śni
 teckiege rekrystacyj s'm funetow w
 s'ch' mairgij s'ub signo: E
 Woyke C'elby p'lebienne niedry k'awci
 s'z try c'opostanice, a s'zwary s'z r'ade
 Piotra Malerza Morasona, m'obn'ic'ia
 Quatitor el Administrata s'p' h'are p'oryc'ia

Libri in folio

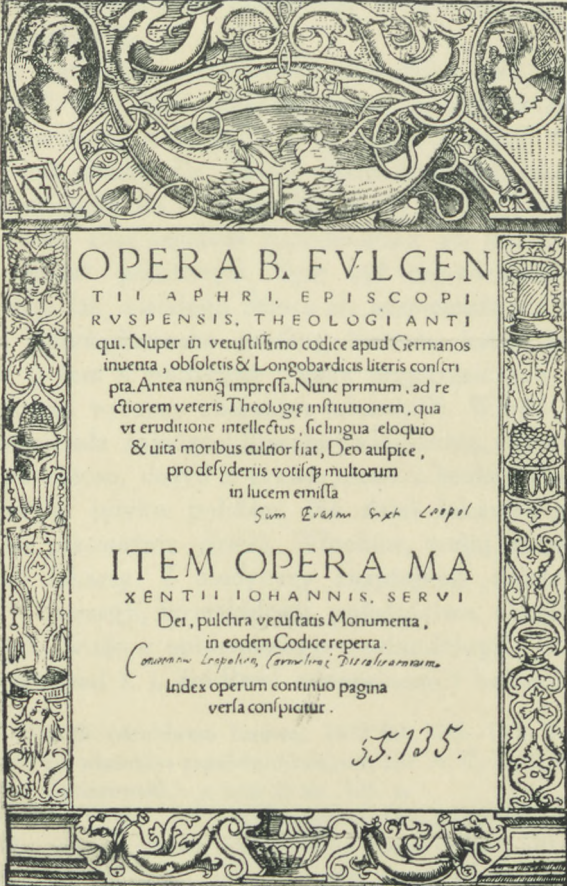
Theatrum Orbis terrarum
 Opera Al. Tulyj Casaris
 Theores Varij opus de Medicina
 Viti. Noy. S'it. et Medicij opus
 S'ymij Betanij Medicij Romane opus
 Opera Hippocratis Graec. Latine
 Al. Tulyj Casaris opera
 Phetaki opera omnia
 Adriani S'p'ijelly Libellus Tabern
 Uoluntate de arte homine instructum
 per Suerena Scherdingu a Praefectoz
 Opus Franci Sercei
 Gilberti Senenbrandi Pansensib
 Theologi Oquirama et Hebraicam
 Libros
 Praelectiones Pisana
 Victoris Tricauilly de Med. Thomy 200
 Theologorum Breuium Veterum
 Opera Augustini
 Iud. Herakl. Medicij opus Thomy 11
 Hieronimi Capinacki Latini opera oia
 Erasmi Mengosa opus
 Excursus Iudicij Simonis Shadyj
 Monumenta Sepulchroica antiqua
 Antonij Musi Praesantelli Med:
 Leroy in Genesia Opus nuntur
 Consilijar' s'ubmensionij Philosophus
 De Iustitia et Iure Leonardij S'S
 Galleri omnia opera
 Historica Martini Cromer
 Phoy de rebus naturae s'p' hystoria
 Biblia sacra

Pantheum

Pantheum Medicinam Herakli
 Galleri septima Cassis
 Georg. Agrippae de re Metallica
 Rorhe. Arigi de Shary
 Familiis postub
 Iud. Macch. h'ar: Liber
 Iud. Iud. de uarij opera omnia
 Herasium Lusij
 Christy: Awey: Med. opera omnia
 Gictoris Francellij Med: opus
 Hippocratis opera
 Gen. Hippocratis Opera s'p' h'ar
 Nicapoli Herasij p'itij Liben
 Romae contra opus antiquum
 Michi Florenti in Medicis
 Theoramus s'p' h'ar
 Aed. Wuy: s'p' h'ar s'p' h'ar
 Iem. Fractus de Med. de Ier
 Aurelij Cornelij Liber Med:
 Med. de uarij Opus
 Acti Medici Graec. opus
 Joann. Riolani Med: Praeue
 Abubetri Rahnai Mainetri
 Aphorismi Hippocratis
 G'ul. Mercurij Ph' Med et Ph'io
 Horay Eugerij consecrationes Med:
 Italia s'p' h'ar
 Joann. Bapt. Montani ars Med
 Opera Alberti de Villars
 Phany Horatiani opera
 Iob de Pinea commenta in Job
 Pentateuica Cornelij a laide in Genesia
 Platonis opera omnia
 Tractatus Philosophici
 G'ul. Matthij opus Med:
 Eustachij Rud. Viner opus
 Bethij Capadonis opera
 Ioh. de S'p' h'ar s'p' h'ar
 S'p' h'ar Lithuania
 G'osporo de s'p' h'ar G'osporo
 Nauka kota Jarvel

N. 79.

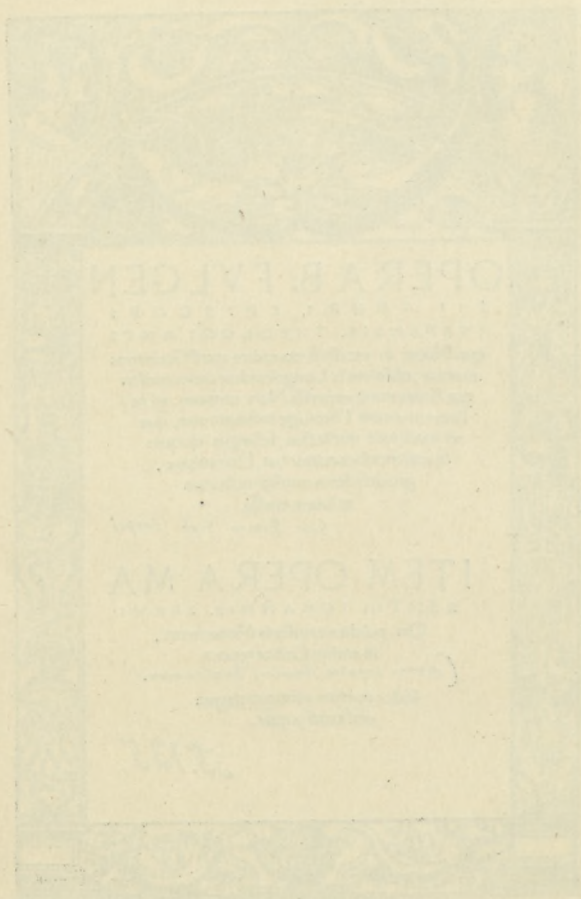
OPERA B. FVLGEN
TII APHRI, EPISCOPI
RVSPENSIS, THEOLOGIANTI
qui. Nuper in vetustissimo codice apud Germanos
inuenta, obsoletis & Longobardicis literis confecta.
Antea nunq̄ impressa. Nunc primum, ad re
ctiorem veteris Theologiæ institutionem, qua
vt eruditione intellectus, sic lingua eloquio
& vita moribus cultor fiat, Deo auspice,
pro desyderis votisq̄ multorum
in lucem emissa
Sum Erazm Syxt Loepol

ITEM OPERA MA
XENTII IOHANNIS, SERVI
Dei, pulchra vetustatis Monumenta,
in eodem Codice reperta.
Codex in Loepol, Corneliai Disalazarum.
Index operum continuo pagina
versa conspicietur.

55.135.

55.135

Egzemplarz księgi ze zbioru Dra Erazma Syxta
i Konwentu Karmelitów bosych we Lwowie.
(Ossolineum sygn. 55.135).

OPERATIONAL
ITEM OPERATIONAL
OPERATIONAL

mencie Marcina z r. 1629¹⁹⁾ wymienia około 230 dzieł, w tem ksiąg lekarsko-przyrodniczych 70. Zbiór ten mieścił dość ksiąg polskich i literatury klasycznej, wśród lekarskich zaś medycynę starą i dzieła przeważnie włoskich lekarzy klinicyistów, (był jednak i Paracelsus), z nowości prace o kołtunie i dzieło nadwornego lekarza Zygmunta III. Sebastjana Sleszkowskiego: Odkrycie zdrad żydowskich²⁰⁾.

Wróg Kampianów, zwalczający ich stale i nie przebierający w środkach *Erazm Syxt* posiadał jeden z największych księgozbiorów lekarskich XVII w.²¹⁾ Przy inwentaryzacji tego zbioru w r. 1635 był obecny Dr. Paweł Boim Dziurdzi, lekarz i rajca. Biblioteka mieściła się w domu Syxta „in platea Haliciensis civitatis huius inter alias lapideas Kisiolkowska ab una et Jasikowska ab altera parte“ położonym. Syxt był człowiekiem zamożnym, zebranie więc tak wielkiego zbioru nie nastęczało mu trudności²²⁾. Bibliotekę uporządkowano według formatu ksiąg, których było około 760 w tem z medycyny i nauk przyrodniczych około 400, miała więc ona wyraźny charakter lekarski²³⁾. Wśród dzieł nielkarskich zawierała najwięcej literatury klasycznej, tworzącej niejako zrąb całego zbioru, dosyć z prawa, nieco z teologii, mało stosunkowo dzieł w języku polskim. Na dział lekarsko-przyrodniczy składały się przeważnie dzieła Włochów, mniej natomiast było niemieckich lekarzy. Z medycyny znajdujemy dzieła z zakresu anatomji²⁴⁾, chirurgji, farmakologii, położnictwa, chorób skórnych i dziecięcych, wiele z epidemiologii i syfilodologii. O zainteresowaniu się wodami t. j. źródłami mineralnemi i balneologją w dzi-

¹⁹⁾ A. 318 III (Archiwum Lwowa) 1629 fol. 13 b—15 b. Testament ojca Marcina, Pawła nie wspomina zupełnie o księgach por. A. C. XVIII. 1600 str. 1016.

²⁰⁾ Por. Gąsiorowski l. c. tom II str. 156. n.

²¹⁾ A. O. I. V. str. 293—327. Inwentarz biblioteki spisały dwie ręce, jedna skreśliła pięknem pismem strony 294 od końca do 311, 320 do połowy 25, druga zaś początek (294), str. 312—19, dalszą część 325 do końca.

²²⁾ Inwentarz wymienia wiele pierścieni diamentowych, srebra złocistego i półzłocistego, białego, sprzętu domowego, obrazów, szat, kobierców, kompas słońcowy, relikiarz ebanowy z św. Erazmem, srebrny krucyfiks, 2 kałamarze ebanowe, sculpetik do zębów srebrny, wiele strzelby i zegarów, zaś w stoliku marmurowym notatki, cyrografy, kwity i listy Pana Fabricego do Syxta i in.

²³⁾ Korzystał też Syxt i z innych bibliotek wypożyczając księgi, o czem świadczy np. notatka wymieniająca: „Piotra Malarza Mordasona monumenta quattuor od Stanisława Aptykarza pożyczone“.

²⁴⁾ Między temi Jana Leopoldy Niedzwiedzkiego: De ossibus humanis tractatus tres Zamość 1610.

Notij in folio.
Andreas Vesalius De Humani Corporis
Fabrica.
Caesari Medicorum Injunctis.
Praxurus Pharmacuticus.
Eritome Palem Legationis.
Ludovici Mercator Modica a Libralis
Tomus Tertius
Consiliorum Medicinalium Conscriptionum
a praesentibus hinc libere regulantibus.
Historia Anatomica humani Corporis
et singularum eius partium
Reprotracti Cor. Adlegiades generis
Saxae Corporis. 22 Commentaria.
Martini Romani Polonici
In Claudio Polonici Quatuor partium
enarratione yacti nominis
Joannis Gemely Ambiani Viresca
medicina.
Gregory Causi Causatae In 2. Flo. 1.
Hieronymi Mercurialis prolesores
Patauis
Constitutionis Anthon tabulae medicinae.
Almy Ede Historis mundi.
Opus Chronologicum vniuersis
subem gestatum
Pelembu operu Bassilone. Montis
grands.

Inwentarz księgozbioru Dra Marcina
 Korzeniowskiego. (A. O. I. VIII.
 str. 375).

siejszem znaczeniu świadczy szereg dzieł z tej dziedziny. Z polskiej literatury lekarskiej posiadał Zielniki, Szymona z Łowicza, Oczkę i Sleszkowskiego. Zwraca uwagę dość pokaźna cyfra rozpraw o gnilcu oraz zestawienie życiorysów sławnych lekarzy, a więc uwzględnienie dziejów sztuki lekarskiej. Łowiectwo, gospodarstwo, pszczelnictwo są również zastąpione, o zajęciu się sprawami przemysłu, górnictwa, metalurgii świadczą fachowe dzieła jak np. Agricoli: De re metallica i wiele innych. Niektóre są w kilku egzemplarzach, między temi własne Ocieplicach we Śkle. Są i rękopisy lekarskie jak Practica Herculis de Saxonia, Practica de febris manuscripta Logica Venerabilis Thomae Sixti manuscripta Z nauk przyrodniczych przeważają astronomja i geografia.

Ten wielki piękny zbiór, dzieło życia Syxta rozpadł się niedługo a szczątki jego znajdujemy dziś jeszcze rozrzucone np. w zbiorach Ossolineum.

Jakób Kosnigil lekarz i ławnik lwowski, gromadził również księgi, chociaż zdaje się obrazy były mu milsze²⁵⁾. Inwentarz z r. 1645 podaje też wartość ksiąg, których było około 48 w tem 30 lekarskich. Dzieła te dotyczą różnych dziedzin, wśród nich znajdował się manuskrypt recept różnych ceniony na gr. 15.

²⁵⁾ A. C. L. str 1793.

Poważnym był zbiór lekarza *Dr. Marcina Korzeniowskiego* zmarłego w 1650 r.²⁶⁾, obejmujący około 380 dzieł w tem $\frac{2}{3}$ ksiąg lekarskich i liczne rękopisy. Zestawiono je według formatu, prawdopodobnie zgodnie z rozmieszczeniem w szafach. Obfitował w dzieła nowe ze wszystkich działów medycyny, zawierał wiele z literatury o podagrze, dość z botaniki, była tam też i magia naturalis, z polskich jednak mało: O cieplicach, zarazach i tłómaczenia z Pedemontana, z rękopisów: *Universa Philosophia manu ipsius scripta*, *In artem veterum liber manu ipsius scriptus*, *Prolegomena in Physicam manuscripta*, *Philosophia manu ipsius scripta*, *Exercitamenta oratoria*, *Lectiones in 6 libros elementorum manuscriptas*, *Theorica manuscripta*, *Promptuarium argumentorum manuscriptum*. Tytuły rękopisów świadczą też o zamiłowaniu Korzeniowskiego do filozofii i retoryki, z zakresu których może sam przygotowywał jakieś wydawnictwa.

Dr. Kasper Szolc szwagier poety Szymona Szymonowicza i Kampiana, jeden z najświetlejszych mieszczan Lwowa, zgromadził około 200 dzieł²⁷⁾, wśród nich 78 lekarskich. Ozdobą biblioteki były utwory z literatury pięknej, księgi z historii i prawa. Między dziełami z medycyny znajdowały się prace niemieckie z chirurgji, traktaty z pedatrji, położnictwa, dzieła Paracelsa, rozprawy o kile, zarazach i gnilcu. Znał się Szolc na złotnictwie, skoro i z tego działu księgę posiadał i próbował też może czytać w linjach życia, wrytych na dłoniach, zaglądając do chejromancji.

Marcin Grozwaier doktor medycyny i filozofji, burmistrz Lwowa dzielnie ochraniał swe miasto przed B. Chmielnickim. Spokrewniony był z lekarzem Franciszkiem Złotorowiczem i poetą B. Zimorowiczem, któremu prawdopodobnie przekazał swe zbiory²⁸⁾. Miał ksiąg około 45 w tem dzieła w języku włoskim. Z medycyny wymieniono np. *Hieronima Mercuriale*²⁹⁾.

Dr. Jakób Sebastjan Krauz lekarz i rajca, zmarły w 1673 r. bogacz, nagromadził sporo ksiąg i rękopisów³⁰⁾. Zbiór jego liczył

²⁶⁾ A. O. I. VIII sfr. 367 nn. i Łoziński l. c. str. 162.

²⁷⁾ A. O. I. VIII 1650 str. 81-94, posiadał też księgi srebrem oprawne.

²⁸⁾ Zachowały się dwa spisy zbioru Grozwaiera, jeden w A. C. LVI. z r. 1653 str. 907, drugi w A. O. I. VIII str. 1258, oba prawie zgodne. Z pomiędzy nielicznych dzieł lekarskich znajdujemy później kilka w posiadaniu Zimorowicza.

²⁹⁾ Inwentarz w A. O. I. zaznacza, że prócz wymienionych było jeszcze „Innych Xiążek bez opraw... 14”.

³⁰⁾ A. C. LXXIII str. 572, w inwentarzu opisano dokładnie oprawę książek.

175 dzieł. Między 56 księgami lekarskimi mieściły się druki niemieckie jak np. chirurgje, włoskie Herbarze, zaś wśród rękopisów: Regestr w białym Papierze Szpitala Świętego Stanisława.

Walerjan Alembek doktor medycyny i filozofji, rektor Akademji Zamoyskiej † około 1678, ze sławnej rodziny mieszczańskiej posiadał największy z lwowskich księgozbiorów XVII wieku³¹⁾. Ponieważ losy tegoż łączą się z dziejami całej rodziny, sam zaś zbiór Walerjana mieścił w sobie księgi Janów Alembeków z lat 1588 i 1636, przeto w tem miejscu podaję dzieje tej rodziny i omawiam zbiory obu Janów, chociaż nie byli lekarzami. *Gloriosa stirps Alempchiorum* wywodziła się z Niemiec i pojawiła się we Lwowie w połowie XVI wieku. W 1560 r. otrzymał prawo miejskie Zebald Alnpech³²⁾ z Fryburga w Bryzgowji, zaś 1567 brat tegoż Jan. Zebald potomstwa zdaje się nie zostawił³³⁾, w testamencie swym w r. 1574 zapisał on „ad hospitale Sancti Stanislai extra muris huic Civitatis Leopoliensis florenos decem“³⁴⁾. Linja Jana zachowała się we Lwowie do XVIII. wieku³⁵⁾. Tenże Jan, kupiec lubiał księgi a umierając pozostawił ich 93³⁶⁾ synowi swemu Janowi. Prawie trzy czwarte było niemieckich. Między nimi znajdowała się literatura reformacyjna protestancka np. postylle, biblję, kroniki, katechizm Spangenberg, był i stary testament po grecku, a więc księgi, które dowodzą żywego zainteresowania się ruchem reformatorskim oraz nieprzeciętnego wykształcenia. Posiadał też i rękopisy: Pisane xięgi stare niemieckie, Pisane xiązki po niemiecku na pergaminie w czerwonej oprawie. Z medycznych:

³¹⁾ A. C. LXXVI. 1680 str. 276-94.

³²⁾ Pisownia tego nazwiska była rozmaita i zmieniała się z czasem.

³³⁾ Wiadomość niepewna, podaje ją Łoziński l. c. str. 78/9.

³⁴⁾ L. T. II str. 739.

³⁵⁾ Poszukiwania w archiwum miasta Fryburga, które poczyniłem, zdają się stwierdzać wymienione powyżej pochodzenie rodziny Alembeków. Do r. 1565 posiadał niejaki Hans Alenbeck, piekarz we Fryburgu w Bryzgowji dom Zum Finken. Był on przybyszem (por. Ratsprotokoll z 15. XI. 1557). Do niego odnosi się prawdopodobnie notatka w Ratsprotokoll z 12. XI. tego roku, stwierdzająca przyjęcie do cechu Hansa Becker von Lanndaw. Ożenił się z Krystyną Lauttenschlägerin, która po jego śmierci wyszła powtórnie za mąż. Z dzieci Hansa zmarłego około 1565 podano tylko Gerdrudę i Elźbietę. W księgach podatku występuje częściej nazwisko Hans Albeckh w latach 1557-64. Był on prawdopodobnie ojcem Zebalda i Jana a więc protoplastą rodu Alembeków we Lwowie, wśród których imię Jan występuje dość często. Por. jednak Łoziński: Złotnictwo lwowskie Lwów 1889 str. 60.

³⁶⁾ L. T. IV. 1588 str. 486-7.

Następuję Specyfikacja Biblioteki Korwinia po śmierci
 Panstwey zostata, takim zordynowana porządkiem.

naprzod

LIBRI MEDICI quoniam

Armariū Primum.

Joanni Eberhardi a Gräfenberg Ob.
 Seruatōnis Instaurum
 Caspares Helmontius de usu et prope-
 riis medicinis
 Laurentij Jouberti: Quoniam latens Tomi
 Herbarum simplicium connotatio
 cum apponit de administratione
 simplicium.
 Thomae Comarini Aretini Tabula
 Medicorum
 Felicie Sereniusza.
 Leonardi Fusci commentarius Seruati
 Petri Andreae Mattioli de Plantis
 Ruyi Historia Naturalis.
 Anthonij de Anthonij
 Pavacehi Chirurgi Magni.
 Lekar.

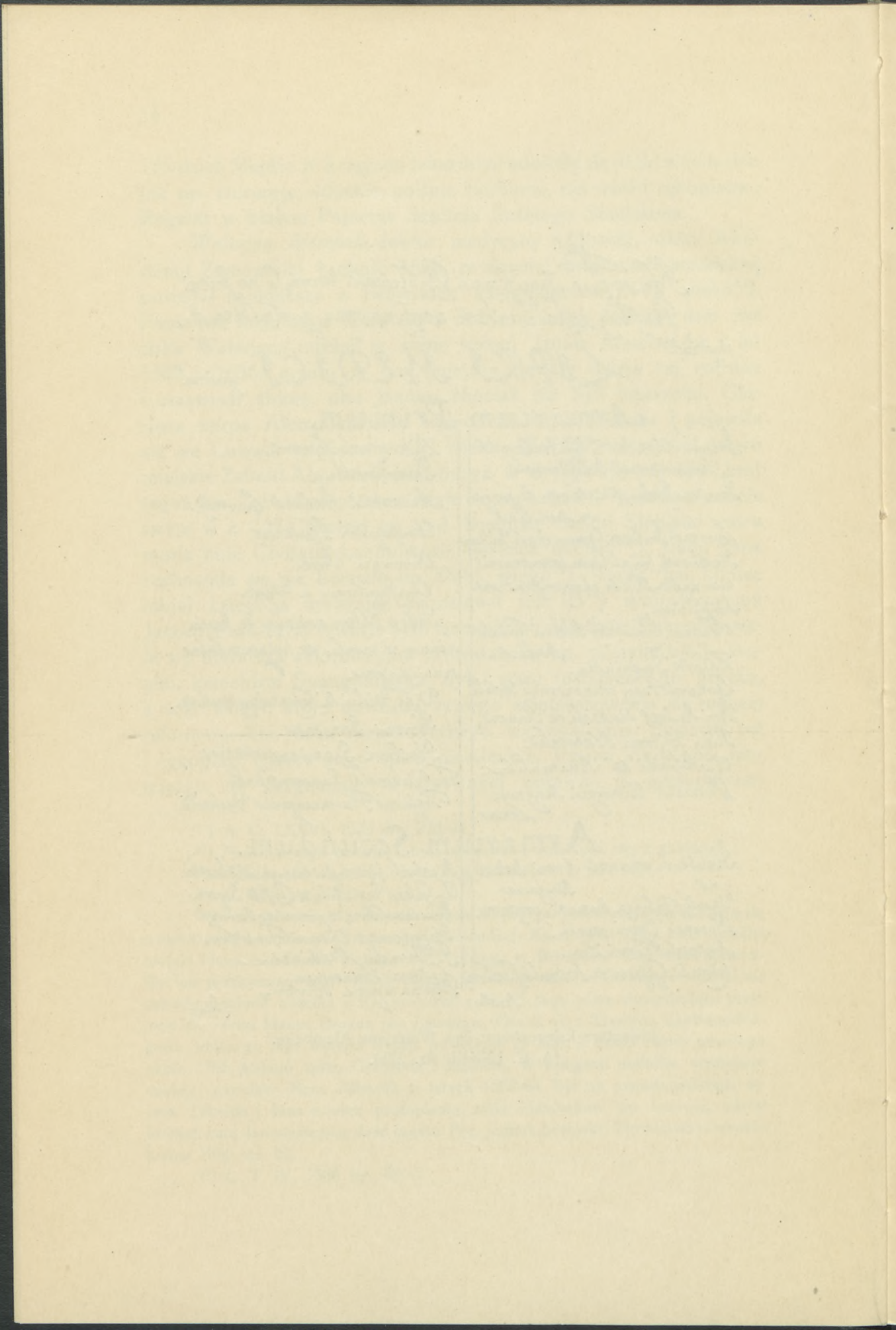
Lekarstwa Tomone.
 Tusonovolla.
 Anatomia Andreae Laurentij.
 Christophori Plantani.
 Chirurgia Parisi.
 Compositio a Veger.
 Index Observationum et Resin-
 tionum in morbis, et Symptomatis
 manuscripti.
 Vidi Vidi de Curatione morborum.
 Horru Sanitatis.
 Herbari Siermianowstajgo.
 J. Valenti Enarrationes
 Petri Pharmacoepico Deband

Armariū Secundum.

Helisandi conueni Aueni Medica
 nel
 Vesaly Fabrica summa corporis
 Platonis Opera omnia.
 Anstotelis Tomi Duo.
 Couadi Gajeri de Animalibus Tomi
 duo

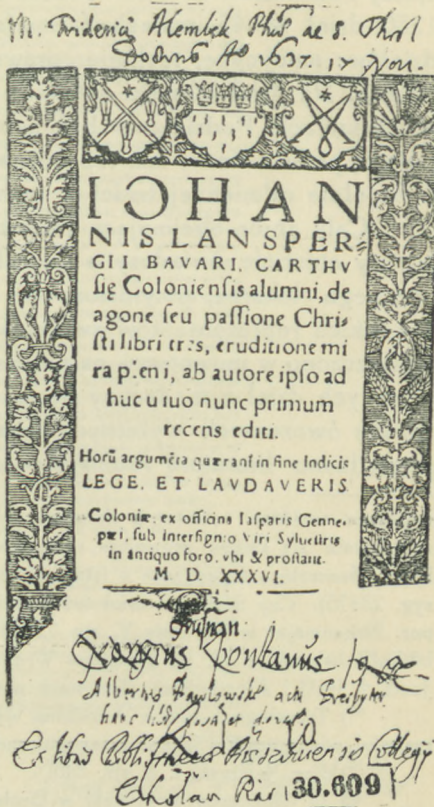
Mattioli Opera Medica in 12 libris
 A. Galeni cum Indice Cypres Severi.
 Eiusdem Libri Nagonum et Pedagogi.
 Hippocratis Opera Tomi Duo.
 J. Seruelli Medicina
 Galeni Anatomia
 Tomi duo post Aristoteli

Anna

Lekarskie Xięgi niemieckie, Prognosticon Paracelsi, Xiążki lekarskie Walther Ryphii, Herbarius Turneyssera i Astronomję Niemiecką.

Jan Alembek rajca lwowski, również postać wybitna w dziejach tego rodu, której Starowolski poświęcił swe Penu Historicum zmarł 1636 pozostawiwszy księgozbiór ze stókiludziesięciu ksiąg złożony³⁷⁾, a więc już liczniejszy niż ojcowski. Do dawnych ksiąg lekarskich dodał sporą liczbę nowych. 11 ksiąg tego zbioru pochodziło z biblioteki ojca. Język niemiecki utrzymuje się, do odziedziczonych dodano nowe niemieckie dzieła lekarskie jak Herbarze i Hortus sanitatis, Paracelsa, książki z zakresu alchemji, astrologję na pergaminie. Literatura klasyczna była w tłumaczeniach niemieckich. Wartość dzieł oszacowano we florenach. Cały zbiór podzielono na 4 działy (sortes), (I. zawierał 8 dzieł lekarsko-przyrodniczych, II. 6, III. 12, IV. 12). Wśród ksiąg lekarskich pojawiają się już lekarze włoscy np. Mercurialis. W spisie znajdujemy również wymienione narzędzia aptekarsko-balwierskie, jak 1. Patella aptekarska, 2. Kociołek aptekarski, 3. Patella mała aptekarska, 1. Puszki Balwirskie, notatki, które wskazywałyby na zainteresowanie się zawodem aptekarsko-cyrulicznym.

Egzemplarz książki ze zbioru Fryderyka Alembeka. (Ossolineum sygn. 30.609).

³⁷⁾ A. C. XLIV str. 1452. Jan pozostawał w korespondencji z uczonymi zagranicznymi jak J. Lipsiusem i Bruinusem wydawcą: Civitates Orbis terrarum Ilość ksiąg pozostałych była prawdopodobnie większą, albowiem przy końcu in-

Księgi ojcowskie i dziadowskie odziedziczyli synowie Jana Walerjan i Fryderyk Alembekowie³⁸⁾. Zbiór *Fryderyka* kanonika przemyskiego, autora kilkunastu dzieł w języku łacińskim i wydawcy licznych materiałów posiadał swój *Ex libris* pisany³⁹⁾. Rozpadłszy się wkrótce wszedł do innych księgozbiorów⁴⁰⁾.

Biblioteka: *Walerjana* była jak wyżej wspomniałem największym z księgozbiorów XVII. wieku pozostających w rękach patrycjuszy i mieszczan Lwowa. Dobrze ułożona według treści zawierała 1250 dzieł w 45 szafach (armaria). Inwentarz obejmował pięć działów: medycynę, teologję, prawo, historję astronomję i scholastykę. Na dział lekarski składało się 308 dzieł pomieszczonych w 11 szafach. Podział nie był ścisły, widocznie niektóre księgi później przestawiono, tem też można tłumaczyć umieszczenie dzieł o zupełnie odmiennej treści w tych samych działach.

Cały zbiór obejmujący wszystkie prawie gałęzie ówczesnej wiedzy chlubnie świadczy o wszechstronnem wykształceniu tego uczonego lekarza, polyhista nie pośledniej miary, ostatniego z wielkich reprezentantów świetności dawnego Lwowa. Medycynę umieszczono w inwentarzu na pierwszym miejscu. Wśród wielu wyborowych dzieł z medycyny włoskiej, znajdziemy księgi wszystkich prawie ówczesnych wybitnych lekarzy w różnych językach. Nie pogardzono literaturą rodzimą o czem świadczą liczne Herbarze

wentarza zapisano: „Ostatek dołożono różnemi książkami“. W zbiorze Jana znajdowała się księga prawnicza, własność syndyka lwowskiego z XVI. wieku Pawła Szczerbica świadcząca o istnieniu jego księgozbioru. (obecnie Ossolineum syg. 23175). Czy Szczerbic miał też jakieś księgi lekarskie, odpowiedź trudna, por. Birkenmajer w *Ex libris* V. str. 72. Druki z biblioteki Jana posiadał znany bibliofil lwowski z 18. w. Stanisław Wronowski (Ossolineum 38.825). O innym Janie † 1603 i Alembekach złotnikach por. Łoziński: *Złotnictwo* str. 61.

³⁸⁾ Trzeciego z synów Aureliana wymieniono przy sporządzaniu podziału majątku, wiadomości o jakimś księgozbiornie w jego posiadaniu pozostającym brak.

³⁹⁾ Por. Jaworski l. c. str. 345.

⁴⁰⁾ W bibliotece kościelnej w Drohobyczu, zebranej z końcem XVIII. w. przez proboszcza Ignacego Jarockiego, jezuitę i profesora retoryki w Kollegium przemyskiem (ciekawą postacią bibliofila, godną obszerniejszego wspomnienia) znalazłem szereg druków pochodzących ze zbiorów Fryderyka i Walerjana Alembeków a mianowicie: Augustini Barbosae: *Tractatus de Canonicis* 1640 własność Fryderyka, jednakowoż w spisie ksiąg Walerjana wymienioną wśród *Libri Theologorum armarium I.*, *Chrystophori Clivii: Geometria* 1612 własność Fryderyka, *kollegium Jezuitów w Przemyślu* i Walerjana (była w zbiorze Walerjana w *armarium IV. ksiąg astronomicznych*), która zawiera liczne dopiski o treści matematycznej ręką Walerjana skreślone. Księgi Fryderyka posiadało też Kollegium w Rzeszowie.

OPERA DICATIO ET TOMI
AD IULIVM II. VRBIS

ROMAE-EPISCOPVM SANCTIS. SVMMVM QVE
 Pontificem R. Volaterrani Procerum.

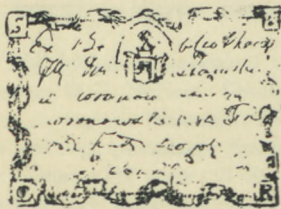

RES ORBIS Platonicum ferè illud. sed informe Pandocheu. ex mille penè utriusq. linguæ uoluminibus quocumq. modo con-
 stipatas Beatissime Papa Iulii. quâdo his dei prouidentia præsi-
 des in humani generis lustrigio constitutus: ac eas in urbe tua cõ-
 scripsi. tibi cognoscendâ miscuit: tanta tam scriptorum orbis
 totius loco prælationis encomiũ facere per tuam naturam
 non licuit. quæ nihil habet sanctius. quàm hoc totum genus re-
 spicere: nihil uero magnificentius. quam libertatè omnibus con-
 cedere. quam proximus annis exultantem. nũc tandem reducem
 fuisse. Roma simul cũ patribus ac populo gausa est. ac uestem.
 quam ob filiorum rotæ cædes orbata mutauerat. prælinã quoq.
 recuperauit hilaritatè. Ex quo etiam conngit. ut meus hic labor solutus omni metu tuis nũc
 prodeat auspicijs: qui si quam est hominibus adlaturus utilitate. ad auctori omnũ deo opti-
 mo maximo. qui nos idoneos facit. tum multorum ingenijs. qui hanc corniculam decorau-
 runt. referendũ: si uero quicquid desiderabitur. mea tenuitatis. Nam cum in alium imprudẽte
 ingressus maria undiq. & undiq. cœlum circūspicerem. audaciã meã inculcavi. qui repugnan-
 te Mincua oram soluissem: durandũ tamen quando cœperam par animo potius q̃ uiribus
 censui. Quippe cum meũ ipse cogitarem. quantũ ex unũ. Mali historia. rerumq. uariũ co-
 gnitione sacrosancta ecclesie. ac mens illustretur humana. satius his. q̃ lyricis. aut inuitibus
 lectõibus animũ (quo nihil diutius in terris possidemus) duplicare sum arbitratus. Enim-
 uero non solum bonorũ. sed improborũ exempla mentem admonent sapientium. ut ex illo-
 rum ruina ac sine inausulto cautiores se præbeant ad euitandum quod minime leges proba-
 uerint. Felix profectõ disciplina quæ alienis ediscitur periculis. Adde. quod in rebus publi-
 cis ac priuatis. & ad cõsulendum & deliberandum. tempelibus contingit. Cæca sine dubio
 mortalium uita sine rerum præteritarũ memoria. quas qui probe tenuerit. priorum quoq. ut
 eam se uixisse poterit existimare. Id autè iure meo adfirmauerim. in hac tam uaria cunã prin-
 cipum utrorum censura. tum rerum componendarum dissidentia. ubi præterea quicquid in-
 diligentis omnia cõflectari difficillimum. iudicare periculosum est uisum. ita sum conatus. ut
 ingenio fidem. prudẽtia libertatem admiscerem. ac nemo auctorem nisi ambitiosus exposuisset
 officium. Enim uero singula numerosis alibi. hic aceruatim omnia uidere commodius lice-
 bit. Quæ cunctis igitur hæc candidis ante omnes ad bene beateq. uiuẽdum edidi: parata do-
 cumentis uariolis ingenij pabulum. Aristarchis autem interpolandi curam ac diligẽtiam. ut
 quæ opus lingua meo more exaltaui. ipsi Romana quandoq. dolent. Nam & Antigenides
 musicus uulctus ad populum canere suos discipulos putabat. si mali prius audiret. Sic ma-
 lis æque ac bonis debent scriptoribus literæ. si per malo: boni excitati graiores fuerint.

**R. VOLATERRANI. COMMENTARIORVM
 VRBANORVM LIBER PRIMVS.**

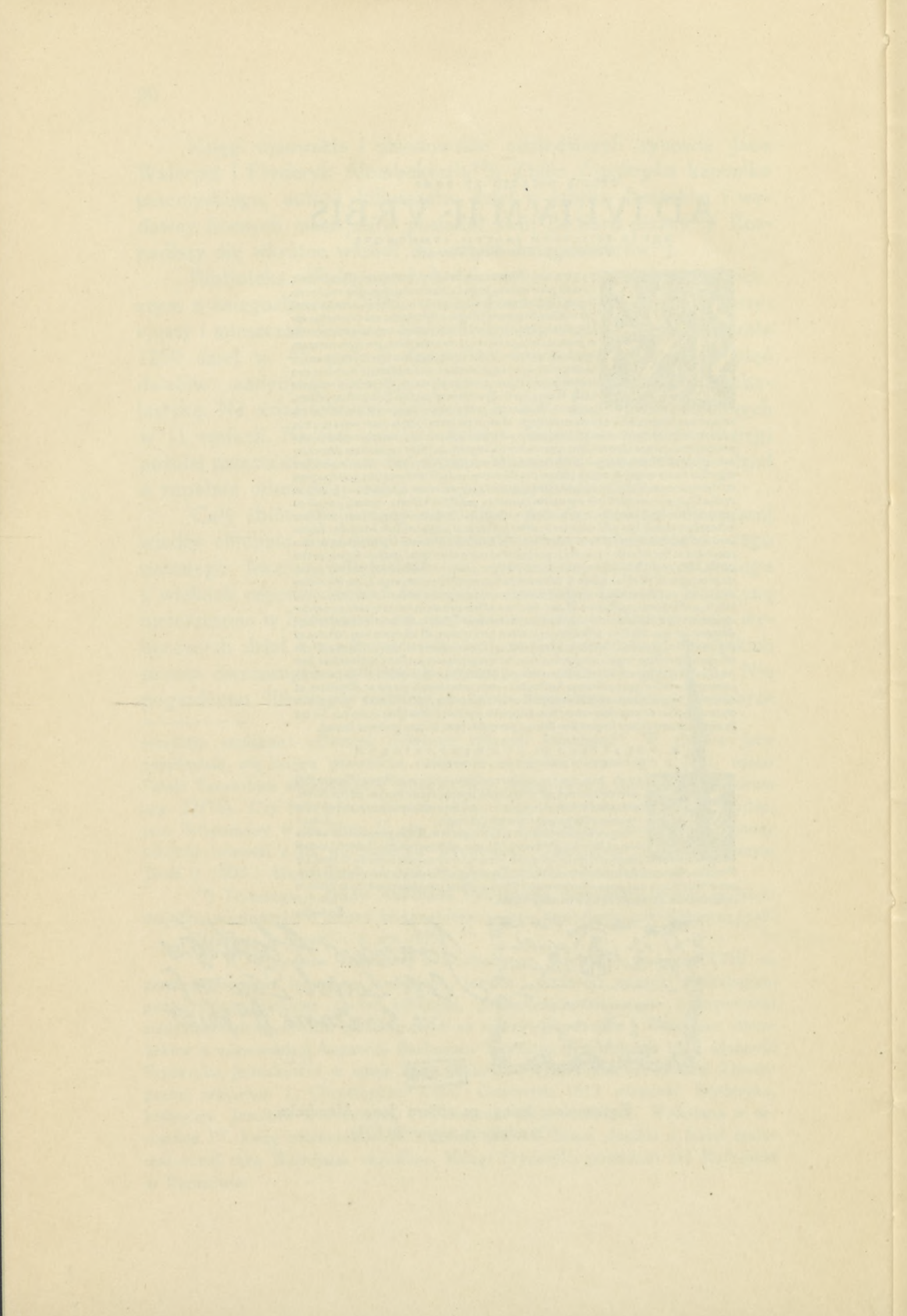
LIBRI XXXVIII. trius conscripti sunt tomis. Primus Geographiã
 ueterem continet ad iniquitium temporũ indicaturam interpolatam.
 ac diuisam in cõmentarios XII. cum breuiariõ antiquæ recentisq. histo-
 riæ uniuersi orbis prouinciarum descriptæ. Lib. I
 Segmentorum cœlestiũ breuis explicatio. Ratio gnomonis & umbra-
 rum ex Plinio & Ptolemeo. Abacus ad deprehendendâ nobilitã locorũ
 longitudinem & latitudinẽ. Præuinciarum principia. medio & fines. De
 Pericæcis. Antæcis. Antichthonibus. Persicis. Amphicis. Heterocis. Anticis. Quorũ
 orbis habetur. & eius generã dimensio Hispaniæ omnis enarratio cum locis & gentibus in
 ea Gothorum. Saracenorũ. Hispanorumq. regum. Lib. III
 De Gallia

*Joannes Alembekus
 Coss. Leopold. Emi. in fo-
 ro Secretario Austriæ*

88.825

Egzemplarz księgi ze zbioru Jana Alembeka.
 (Ossolineum sygn. 28.825).

(prawdopodobnie w kilku wydaniach), Lekarstwa domowe, Xięgi o powietrzu i t. d. Znał Walerjan dobrze Paracelsa, którego dzieła dziedziczono w całej rodzinie, zajmował się zagadnieniem wielce wówczas przez Akademię Zamoyską i jej lekarzy omawianem t. j. kołtunem, posiadał księgi o gnilcu, medycynie wojennej, chirurgji, anatomji, farmakologji, zoologji i botanice. Zajmowały go sprawa obrony miast, górnictwo, ogrodnictwo, sztuka wojenna (Ars magna artilleries), astronomja, optyka i geometrja. Jako matematyk posiadał również wiele dzieł z tego zakresu, w których nieraz umieszczał różne dopiski świadczące o ich gruntownej lekturze. Z rękopisów posiadał Krzysztofa a Vega: Index observationum et responsionum in morbis et simptomatibus manuscriptus, Promptuarium manuscriptum, Manuscripta, Notata Medica. W inwentarzu wymieniono również wiele leków i towaru transmaryjnego, skrzynie apteczne, instrumenta matematyczne. Księgozbiór cały imponujący swą wszechstronnością podzielił niestety wkrótce losy innych. Przeszedł on dalej w spadku na syna Walerjana Ludwika, który zmarł w r. 1704 z powodu morowej zarazy. W testamencie swym błagał tenże spadkobierców „by tak sławnej i pięknej biblioteki chcieli dotrzymać”. Rozdrobniono ją jednak, dzieląc na 3 części i rozprószono⁴¹⁾.

Dr. Benedykt Wilczek lekarz i rajca, potomek jednej z najstarszych rodzin lwowskich Wilczke Stenzel de Korsner zmarł w 1696 r. Posiadał 146 dzieł w pośród tych 46 lekarskich⁴²⁾. Między niemi przodowały chirurgia, medycyna wojskowa, chemja, górnictwo, z polskich był Herbarz i Wespazjana Kochowskiego „przymiot“ (?).

Chirurdzy: *Paweł Dominik Heppner* chirurg lwowski, oddawał się poza swym zawodem pracy naukowej, zbierał księgi i sam oprowiał⁴³⁾. Wśród jego kilkunastu dzieł lekarskich przeważają księgi w języku niemieckim jak Hieronim z Brunszwiku,

⁴¹⁾ W bibliotece kościelnej w Drohobyczu znajdują się książki ze zbiorów Walerjana np. D. B. Hefteni: Schola cordis 1635, Armarium VI. Theologiae wymienia ją; A. Inglaris Niciensis: Christus Jesus 1643 por. inwentarz Armarium. IV. Jako późniejsi posiadacze tychże wpisali swe Ex libris Tadeusz Jędrzejowski i Juljusz Ginter 1712 wnuk. O Ex libris Walerjana Alembeka i innych obecnych właścicielach jego ksiąg zob. Jaworski l. c. 346.

⁴²⁾ A. C. LXXXIV str. 344 podobiznę Ex libris podał Jaworski l. c. 357.

⁴³⁾ A. C. XIX. 1602 str. 514 synem jego był lekarz *Franciszek Dominik*, por. w A. O. I. VIII z r. 1650 str. 240-253 inwentarz syna, który zaznacza, że są i książki lecz tytułów nie podaje. Znak biblioteczny tego zbioru podaje Jaworski l. c. 357.

Herbarze niemieckie, Paracelsus w kilku formatach in folio, 4° i 8°. Z innych dziedzin posiadał dzieła Lutra, gramatyki, księgi czeskie.

Aptekarze: *Paweł Abrahamowicz* magnat lwowski, sąsiad Pawła Kampiana a zarazem jego wróg serdeczny, pozostawił wśród wielu rzeczy aptecznych, małą bibliotekę fachową z 30 ksiąg złożoną⁴⁴), pomiędzy temi 20 dzieł lekarskich jak np. Zielniki i Paracelsus. Zajmowała go także i magja naturalna Baptysty Neopolitańczyka. powstanie człowieka, dzieło Marsiliusa Ficina: De conceptione et generatione hominis traktujące właśnie o tem zagadnieniu, czytywane widocznie i przez klientów Pawła aptekarza, skoro „wypożyczył je P. Jan Laurynowicz“.

Antoni Krokier i *Jan Kruczkowski* aptekarze zostawili wiele ziół i materiału aptecznego, ksiąg natomiast żadnych⁴⁵).

*Jan Łączyc*⁴⁶) posiadał podobnie jak Abrahamowicz fachową bibliotekę z 65 ksiąg złożoną, która prawie w całości była lekarsko przyrodniczą. Miał więc konieczne dla aptekarzy Zielniki, Chirurgję Paracelsa, dość dzieł przyrodniczych i prace traktujące o architekturze.

Patrycjusze i mieszczanie: *Stanisław Craiser*⁴⁷), wójt lwowski miał w swym małym bo 26 dzieł liczącym zbiorze dwie księgi lekarskie: *Medicina Bertucij Bononiani*⁴⁸) ocenioną na gr. 10 i *Encheiridion Medicinæ per Simeonem Łowicz* wartą gr. 8.

Wojciecha Ostrosz (Ostrowskiego, rektora lwowskiej szkoły metropolitalnej i rajcy) inwentarz wymieniający bogatą literaturę prawniczą i piękną humanistów, podaje tylko jedną księgę astro-nomiczną⁴⁹).

Po *Walentym Hassie*⁵⁰) mieszczaninie, trudniącym się handlem ze wschodem, pozostały wśród 14 ksiąg przeważnie treści religijnej, dwa Herbarze, polski i niemiecki oraz *Pliniusz in folio*⁵¹).

⁴⁴) A. C. XVIII str. 19. z r. 1599.

⁴⁵) A. C. XXIII 1610 str. 250 i 645.

⁴⁶) A. C. L. z r. 1645. str. 1133.

⁴⁷) A. O. I. II str. 1025 inwentarz z roku 1574.

⁴⁸) Por. A. Hirsch: Biographisches Lexikon hervorragender Ärzte I. 435.

⁴⁹) L. T. IV str. 119-125 z r. 1583.

⁵⁰) Inwentarz z 23/XI 1583 zaciągnięto w r. 1603 w A. C. XIX. na str. 909.

⁵¹) Wdowa po nim s. voto Szembekowa pozostawiła dość znaczny księgozbiór.

Liber Helchaui, idest continens artem medici-
ne et dicta predecessor in hac facultate omen-
dator. Per clarissimum artium ac me-
dicine doctores: magistrū videlicet
Hieronymus Salus Fauētinū
errorib⁹ purgatus et ornatus
ut in epistola eiusdem ad le-
ctores, a tergo huius fo-
ly posita inspic-
atur.

Handwritten scribble

Cum privilegio.

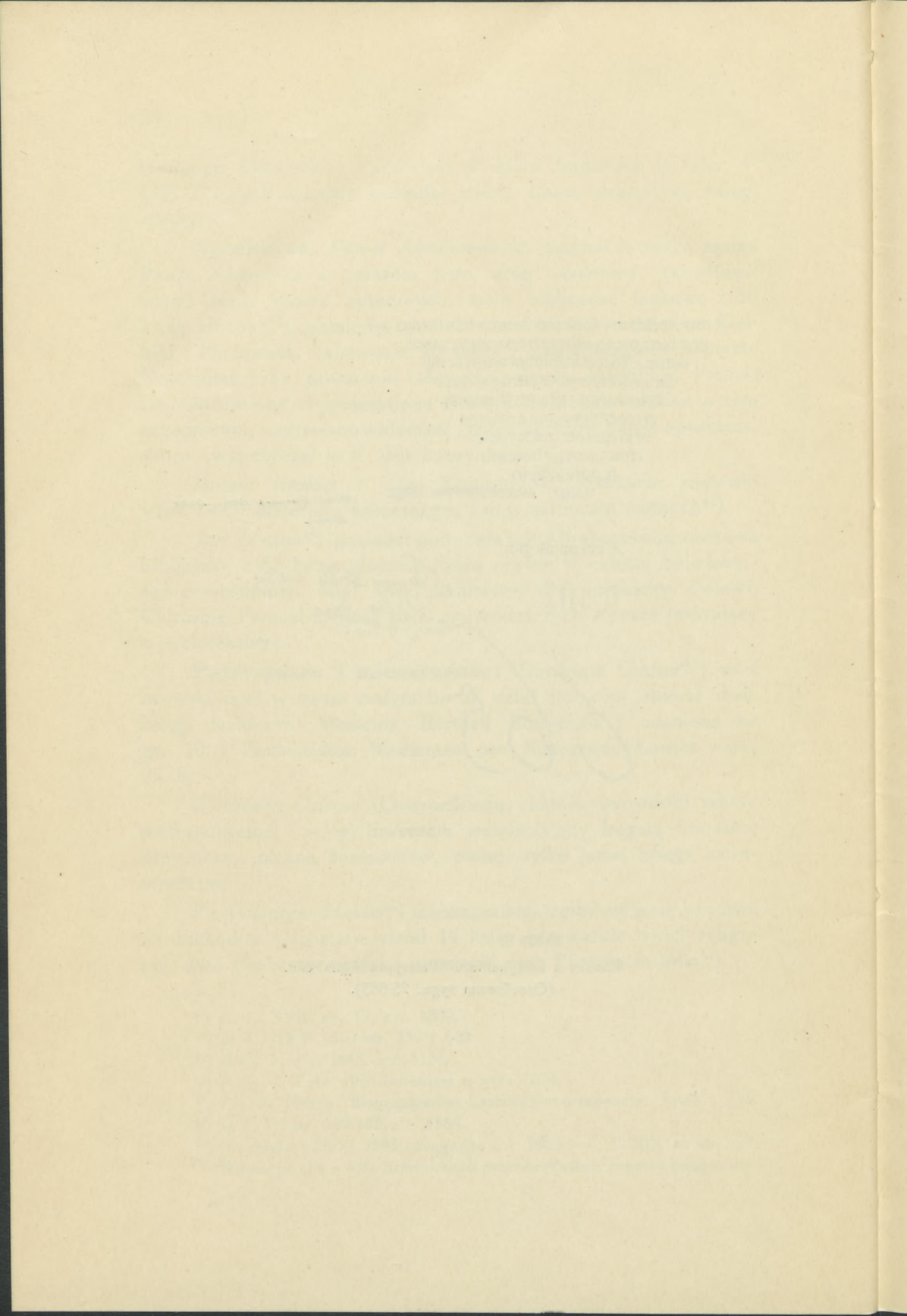
Ratis

Valentini Heubel
1711
1711
1711

665

35.885

Rhazes z księgozbioru Walerjana Alembeka.
(Ossolineum sygn. 25.885).

Jeden Herbarz znajdował się też wśród kilkudziesięciu ksiąg z literatury pięknej klasycznej i religijnej w posiadaniu *Grzegorza Sponera*, ławnika lwowskiego⁵².)

Jan Zaleski rajca, zebrał ksiąg około 200. Inwentarz dzieli je według formatu (folio 54, 4° 30, 8° 115). Dzieł lekarskich było około 30⁵³). Prócz podręczników lekarskich łacińskich i Herbarza polskiego znajdujemy tam traktaty z zakresu medycyny wojskowej i dzieła o kile. O losie swego księgozbioru zdecydował sam testator, dzieląc go na 3 części: jedną otrzymał siostrzeniec z Krakowa, drugą uboga młodzież, dzieła religijnej treści oddano farze miasta Skalmierza⁵⁴).

Anna Łącka miała małą biblioteczkę (20 dzieł z literatury i retoryki) w tej zaś Pliniusza⁵⁵).

Jerzy i Jan Iwaszkowicze, ormianie posiadali z końcem XVI w. znaczniejszy księgozbiór, o czym świadczą druki starannie oprawne, dochowane w Ossolineum (około 11 przeważnie treści religijnej). Inwentarza tegoż nie mogłem odnaleźć, jednak przypuszczać należy, że jak w każdym z większych zbiorów lwowskich tak i w tym nie brak było ksiąg lekarsko-przyrodniczych.

Skórnik *Wojciech Charajowicz* dbał o księgi, których zebrał około 70, polskich, religijnych i opowieści, 6 z tych było lekarskich np. Dioskurides, Albertus Magnus, Hipokrates⁵⁶).

Wojciech Zimnicki i Ubaldini rajca, mieli w swych zbiorach zaledwie po jednym do dwu dzieł przyrodniczych. Przeważały dzieła o treści religijnej i księgi prawnicze⁵⁷).

Odnaczony przez miasto za swą odwagę i obywatelski czyn wieńcem ob civem servatum rajca *Jan Lorencowicz* miał zbiór ksiąg i rękopisów w liczbie 58, w tem zaś przeszło połowę poważnych dzieł z medycyny, co zda się przemawiać za tem, że albo je odziedziczył lub sam wielce sztuką lekarską się zajmo-

⁵²) L. T. IV. str. 283 z r. 1585. Tamże na str. 5 i 597 wymieniono posiadaczy ksiąg ruskich księdza Jakóba Namieszniaka w r. 1579 i Leszka Maleckiego. Ksiąg lekarskich nie mieli.

⁵³) A. C. XIII. z r. 1590 str. 1032-35, o Zaleskim patrz Łoziński l. c. str. 161.

⁵⁴) Maciejowi Czechowiczowi zapisał wydawnictwa Sabellica.

⁵⁵) L. T. IV. r. 1592 str. 657.

⁵⁶) A. C. XVI. z r. 1601. Str. 163.

⁵⁷) A. O. I. V. 1638 str. 1137/8. Posiadał spisy swych książek: „Registr Xsiąg starych, których numerów piętnaście. Registr Nowych Xiąg... tamże 1640.

wał⁵⁸). Rękopisy były następujące: Manuscript. in Phisicis, Raptularz in Medicinis, Manuscr. de regimine peste infectorum.

Konstanty Mezapeta rusin, senior stauropigiji uciekł w r. 1648 przed Kozakami do Warszawy i zmarł tamże⁵⁹). Inwentarz jego sporządzony w 1649 r. obejmuje około 140 ksiąg greckich, ruskich, czeskich i łacińskich, wymienia książki ludowe, dzieła z zakresu muzyki, retoryki, pisma protestanckie, Nowiny nowe, z lekarskich Galena, Szkołę Salernitańską, Zielnik i t. p.

Romana Strzeleckiego ruskiego patriotę⁶⁰), mieszczanina zajęła księga medyczna: De secretis, zaś dzieło Erazma Syxta i parę innych znalazło się w pokaźnym księgozbiornie pozostałym po *Elżbiecie Szembekowej*⁶¹) p. v. Hassowej⁶²).

Biblioteka poety *J. B. Zimorowicza* zawierała 106 dzieł i 12 rękopisów, 1 rękopis farmaceutyczny i regesta szpitala św. Ducha, którego Zimorowicz był zawiadowcą⁶³). Inwentarz uwzględnia formaty ksiąg. Najwięcej było dzieł z medycyny (34) i z przyrody (2).

Najliczniej występuje medycyna włoska, są i dzieła z medycyny niemieckiej, chirurgji (o ranach postrzałowych) i pedjatrji, z rękopisów źródła do dziejów szpitalnictwa lwowskiego: Regestr szpitala św. Ducha Pana Jana Scholca z lat 1642–44, (którego autor pozostawał w złych stosunkach z Zimorowiczem), Regestr szpitala św. Ducha ab anno 1656–8, Commissio et processus nuntii apostolici ratione hospitalis S. Spiritus cum illustrissimo archiepiscopo. Fundatio et patrimonium hospitalis S. Spiritus.

⁵⁸) A. C. L. 1640 str. 1664, tamże zawarte inwentarze ksiąg Jana Ruszeka i Prokopa Szczyrzeckiego nie zawierają dzieł z medycyny.

⁵⁹) A. O. I. VIII str. 16.

⁶⁰) A. O. I. VIII str. 489 z r. 1651.

⁶¹) Ibid str. 510.

⁶²) Ze współczesnych posiadali księgi lecz nie lekarskie *H. Siekielski* A. O. I. VIII 1650, *Jan Swarzkop* ibid. str. 760, księża ruscy *Antoni Goraiecki* i *Daniel Płoszowski* 1652 str. 771, *Anna Bozarska* str. 815, *Michał Fridlant* str. 979, *Grzegorz Deszput*, *Wojciech Żytkiewicz*, *Jan Bapt. Krzeczunowicz* tamże r. 1653 str. 1019, 1078, 1370, *Mikołaj Krzysztophowicz* A. C. LXXIII z r. 1673 str. 1340. L. T. VII 531 str. 539 rozporządza swą, prawdopodobnie dość znaczną biblioteką *Wawrzyniec Śmiałek* doktor filozofji, ławnik lwowski.

⁶³) Spis ksiąg Zimorowicza z r. 1676 ogłosił K. J. Heck, zob. powyżej, na podstawie inwentarzy w Copiae Officii advocatialis fasc. 9 p. 29-32 i Protocolum D. D. juris fidelium LIV str. 47, 87 nn. Heck przypuszcza, że odziedzyczył je po 3-ciej żonie Rozalji z Grozwaierów Złotorowiczowej. Me porównanie zawartości lekarskiej księgozbiornie Zimorowicza z inwentarzem ksiąg pozostałych

P R A X I S
RER VM CIVILIVM, PRÆ-
TORIBVS, PROPRAETORIBVS, CON-
SVLIBVS, PROCONSVLIBVS, MAGISTRATI-
ŃVS, RELIQUI'SQVE IO GENVS IVSTITIARIIS,
 ac Officiariis, in quacunqve Republica Forensẽm
 administrationem assumẽntibus, apprimẽ vti-
 lis & necessaria, cum nonnullis Ico-
 nibus materiæ subiectæ
 conuenientibus.

AVCTORE CLARISS. VIRO DOMINO IODOCO
Dambouderio, Brugensi, Equite aurato, V. I. Doctore, quondam Cesareo, nunc
Hispaniarum Regis Philippi Consiliario, atque eiusdem Regis per totam Belgiam
Financiarum Commissario.

Capitum, Titulorum, & Materialium omnium, quibus singula
 commodissimẽ inueniri possunt, adiectus est Index copiosissimus.

EIVSDEM ENCHIRIDION PARIVM, AVT SIMI-
 lium vtriusque lursi, omnibus Prætor Studiosis, aut in Foro Publica Rerum admi-
 nistratiõne fungentibus admodum utile ac necessarium.

PSALMO. LVII

Rectẽ iudicate filij hominum.

Errat, qui iudicat priusquam intelligat

ANTVERPIAE,

Apud Ioannem Bellerum sub
 Aquila aurea

1569.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

39873

Handwritten signatures and stamps:
 A circular stamp with the text "INSTITUTUM" and "CONSILIUM" is visible. There are several handwritten signatures and notes in ink, including names like "J. J. J. J." and "J. J. J. J." and dates like "1707".

J. J. J. J.
1706.

Egzemplarz księgi ze zbioru Dra Walerjana Alembeka.
 (Ossolineum sygn. 39.873).

Zbiory klasztorne: *Konwent Ojców Bernardynów* posiadał w 17 w. przy swej aptece około 25 ksiąg lekarskich⁶⁴).

Dzieła z zakresu medycyny, farmakologii i chemji służyły aptekarzowi przy jego pracy a więc Herbarze, Hortus Sanitatis, Antidotarium Jacobi Weckeri, Liber Victoris de compositione Medica⁶⁵), Clavis totius philosophiae chymisticae i i., znajdował się też i jakiś Aureoli Theophrasti Paracelsi Liber, zamykała zaś ten fachowy zbiór Nauka chrześcijańskiego umierania, jakby napomnienie, że przeciw mocy śmierci nie masz czasem ziół i leków.

* * *

Długi szereg właścicieli księgozbiorów różnych stanów z wieków dla Lwowa najświetniejszych przesunął się przed naszymi oczyma⁶⁶). Poznaliśmy zbiory dzieł lekarskich, czasem z kilku zaledwie ksiąg złożone, które przechowywano w szkatule lub małej ale zamczystej i wiernie je strzegącej skrzyni, widzieliśmy jednak też biblioteki w pełnem tego słowa znaczeniu, bogate w zasoby wiedzy lekarskiej, zawarte w dziesiątkach napewno pięknie ozdobnych, rzeźbionych i złożonych, wiele miejsca w komnatach patrycjuszowych lwowskich zajmujących szaf bibliotecznych. Gdzież jednak podziały się owe dumne armaria z ich skarbami? Los i czas są często dla ksiąg okrutne. Znikły bez śladu, tylko szczęśliwy przypadek pozwala czasem skrzętnemu bibliofilowi wyłowić ich disiecta membra i jedynie stare, pożółkłe karty testamentów oraz inwentarzy zmarłych, same już też ginące, dają świadectwo o ich istnieniu i przemożnym wpływie na umysły dawno minionych wieków.

po Dr. Marcynie Grozwaierze wykazuje, że rzeczywiście kilka dzieł z posiadania Grozwaiera dostało się Zimorowiczowi. W skład części lekarskiej księgozbioru Zimorowicza weszły więc prawdopodobnie i księgi gromadzone przez lekarza Złotorowicza, por. wyżej.

⁶⁴) Por. Regest Xiąg i innych sprzętów do apteki Konwentu Lwowskiego Ojców Bernardynów należących za urzędu W. Oyca Custosza X. Piotra Ceinera rewidowanych d. 18. Octobris Anno Dni 1643.

⁶⁵) Prawdopodobnie Compendium de dosibus medicinarum wydane w Padwie 1550 razem z Opuscula illustrium medicorum de dosibus.

⁶⁶) W drugiej części tej pracy, w uzupełnieniu omówiłem dalszy poczet posiadaczy ksiąg obecnie jeszcze nie uwzględnionych.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs.

5

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs.

ODBITO W MAJU 1928 W DRUKARNI POLSKIEJ W 350
EGZEMPLARZACH NUMEROWANYCH PRZEZNACZONYCH
DLA UCZESTNIKÓW ZJAZDU I 15 OBOWIĄZKOWYCH

N_R 157

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
1285 SPADINA AVENUE
TORONTO, ONTARIO

1285

63745

u 63745

1285

